

การขยายอิทธิพลทางการทหารของจีนในศตวรรษที่ ๒๑
นัยที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

ร้อยโทหญิง พรยมล อุดมชาติ
กรมข่าวทหารบก

ในห้วงศตวรรษที่ ๒๑ จีนมุ่งพัฒนาด้านเศรษฐกิจ และด้านการป้องกันประเทศควบคู่กัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างประเทศให้มีความมั่นคงและมั่นคงแข็งแรง การดำเนินนโยบายด้านการทหารของจีนจึงมีเป้าหมายเพื่อการคุ้มครองอธิปไตยและคงไว้ซึ่งเสถียรภาพที่เอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาศักยภาพทางเศรษฐกิจ และนำไปสู่การพัฒนาประเทศของจีน ทั้งนี้ เพื่อเป็นการตอบสนองต่อสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และระดับความขัดแย้งที่เพิ่มขึ้นจากการแย่งชิงทรัพยากร อันส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงผลประโยชน์ของจีน ตลอดจนเพื่อป้องกันภัยคุกคามในมิติต่าง ๆ กองทัพจีนจึงดำเนินนโยบายเสริมสร้างแสนยานุภาพทางทหารอย่างต่อเนื่อง พร้อมกับปรับเปลี่ยนบทบาทจากเดิมที่มุ่งเน้นในการป้องกันแบบ “เชิงรับ” ไปสู่โครงสร้างการปฏิบัติการในรูปแบบ “เชิงรุก” โดยเพิ่มความสำคัญให้กับกองทัพเรือและกองทัพอากาศ เพื่อสนับสนุนการใช้อำนาจทางทหารอย่างเต็มรูปแบบ เพิ่มงบประมาณด้านการป้องกันประเทศอย่างก้าวกระโดดมีการพัฒนาอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ก้าวหน้า ปฏิรูปโครงสร้างกองทัพให้มีความทันสมัยคล่องตัว การดำเนินงานเหล่านี้ส่งผลให้จีนมีความมั่นใจในการใช้อำนาจทางทหาร และนำมาใช้ในการตักตวงผลประโยชน์ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะในกรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ที่จีนประกาศกร้าวในการอ้างกรรมสิทธิ์เหนือน่านน้ำ ผ่านการใช้อำนาจด้านการทหาร เช่น การประจำการหน่วยทหาร การติดตั้งอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยจำนวนมาก การเพิ่มกำลังทางเรือ การขยายศักยภาพในการลาดตระเวนชายฝั่ง การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐานทางทหารที่เอื้อต่อการเป็นฐานที่ตั้ง และการส่งกำลังบำรุง พร้อมทั้งยืนยันที่จะตอบโต้หากมีการล่วงล้ำอธิปไตยของจีน แม้ว่ารัฐบาลจีนจะสนับสนุนในการแก้ไขปัญหาด้วยการเจรจาอย่างสันติก็ตาม ในขณะเดียวกัน เพื่อเป็นการลดความหวาดระแวงต่อการขยายอำนาจทางทหารอย่างแข็งกร้าว และลดระดับความขัดแย้งที่เกิดขึ้น จีนใช้นโยบายการทูตทางทหารที่ยืดหยุ่นการไม่แทรกแซงกิจการภายในประเทศ และทฤษฎีความมั่นคงรูปแบบใหม่ในการส่งเสริมความร่วมมือด้านความมั่นคง และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ผ่านการให้ความช่วยเหลือทางด้านอาวุธยุทโธปกรณ์ การแลกเปลี่ยนการเยือนระหว่างผู้บังคับบัญชาระดับสูง การแลกเปลี่ยนที่นัการศึกษา การฝึกซ้อมรบร่วม ตลอดจนการอบรมบุคลากรผู้มีความเชี่ยวชาญระหว่างกองทัพเพื่อสร้างบรรยากาศที่ดีระหว่างประเทศ และไม่ให้ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นกระทบต่อความสัมพันธ์ด้านอื่น ๆ ที่จีนยังคงต้องอาศัยเสถียรภาพจากประเทศในภูมิภาค โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจที่ปัจจุบันทั้งสองฝ่ายกลายเป็นคู่ค้าที่สำคัญต่อกัน นอกจากนี้ จีนยังสามารถใช้ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกองทัพ ในการสร้างฐานอำนาจให้กับตนเองในเวทีระหว่างประเทศ เพื่อลดทอนอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อ การเข้าถึงผลประโยชน์ของจีนในภูมิภาคได้อีกทางหนึ่งด้วย

การดำเนินการดังกล่าวส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เริ่มตระหนักถึงสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง และเตรียมปรับตัวให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงนี้ในทิศทางที่แตกต่างกัน โดยประเทศในภูมิภาค แม้แต่ประเทศคู่พิพาทของจีนต่างเปิดรับความร่วมมือทางด้านความมั่นคง และเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างกองทัพกับจีน โดยมีระดับความสัมพันธ์ที่แตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับนโยบายของรัฐนั้นและการเรียงลำดับความสำคัญด้านผลประโยชน์ของจีน ทั้งนี้ การดำรงความร่วมมือทางทหารกับกองทัพจีนได้ส่งผลให้ประเทศต่าง ๆ มีการพัฒนากองทัพ สามารถพัฒนาศักยภาพในการลดทอนปัญหาความมั่นคงภายใน และยังถือเป็นการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับความร่วมมือในด้านความมั่นคง เพื่อต่อต้านภัยคุกคามในภูมิภาคร่วมกัน

สำหรับในบางประเทศ โดยเฉพาะกลุ่มประเทศอาเซียนใหม่ ที่ส่วนใหญ่จะดำเนินนโยบายเปิดรับความช่วยเหลือทางด้านการทหารจากจีนอย่างต่อเนื่อง ทำให้จีนสามารถเข้าไปมีอิทธิพล และมีส่วนในการกำหนดนโยบายของประเทศนั้น เช่น กรณีของกัมพูชาที่ถือเป็นฐานเสียงสำคัญในการสนับสนุนหรือคัดค้านมติที่ขัดต่อผลประโยชน์ของจีนในเวทีการประชุม ทั้งนี้ จีนเล็งเห็นถึงจุดอ่อนดังกล่าว จึงนำจุดอ่อนนี้ไปใช้ในการผลักดันการเจรจาต่าง ๆ ในรูปแบบทวิภาคี เพื่อลดทอนความเข้มแข็งในการต่อรอง ซึ่งเป็นวิธีการที่เอื้อประโยชน์ต่อจีนมากที่สุด

อีกหนึ่งท่าทีของประเทศในภูมิภาคต่อการขยายอิทธิพลจีน คือ การปรับเปลี่ยนยุทธศาสตร์การป้องกันประเทศไปในเชิงรุก ผ่านการกำหนดนโยบายพัฒนาเสริมสร้างขีดความสามารถทางทหาร สะสมอาวุธยุทโธปกรณ์ เพิ่มงบประมาณในการป้องกันประเทศ ตลอดจนการร้องขอความช่วยเหลือจากมหาอำนาจนอกภูมิภาค ดังเช่น กรณีข้อพิพาททะเลจีนใต้ ที่เวียดนามและฟิลิปปินส์ประเทศคู่พิพาทที่สำคัญของจีน ต่างเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพตนเอง ด้วยการเพิ่มงบประมาณทางทหาร จัดสรรอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมากเข้าประจำการในกองทัพ แสวงหาความร่วมมือทางทหารกับประเทศในภูมิภาค เพื่อตอบโต้ต่อการขยายอิทธิพลทางทหารบริเวณพื้นที่ทับซ้อนที่ทั้งสามประเทศต่างอ้างสิทธิ และที่สำคัญ คือ การกระชับความสัมพันธ์กับมหาอำนาจนอกภูมิภาคอย่างสหรัฐฯ และญี่ปุ่น เพื่อหวังให้ทั้งสองประเทศเข้ามาถ่วงดุลอำนาจ และยับยั้งการดำเนินนโยบายที่แข็งกร้าวของจีน ซึ่งแม้จะส่งผลดีต่อประเทศคู่พิพาทของจีน แต่อีกด้านหนึ่ง ก็ถือเป็นการเพิ่มความซับซ้อน และทำให้ปัญหาดังกล่าวยากต่อการแก้ไขมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมให้ประเทศมหาอำนาจเข้ามาใช้พื้นที่ในภูมิภาคเป็นสนามแข่งขันอิทธิพลนำมาซึ่งบรรยากาศตึงเครียดที่ส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพของภูมิภาคในวงกว้าง

จากท่าทีของประเทศต่าง ๆ ทั้งในลักษณะตอบรับและตอบโต้ ล้วนส่งผลให้ดุลอำนาจทางทหารและสถานการณ์ความมั่นคงในภูมิภาคมีแนวโน้มเปลี่ยนแปลงจากเดิม โดยในห้วงแรกของศตวรรษที่ ๒๑ ประเทศในภูมิภาคต่างต้องการส่งเสริมความร่วมมือระหว่างกัน เพื่อเสริมสร้างความมั่นคงให้กับประเทศของตน และสร้างความมีเสถียรภาพให้กับภูมิภาค แม้ในขณะนั้นจะเกิดความขัดแย้งระหว่างประเทศขึ้นบ้างก็ตาม แต่ความขัดแย้งนี้ก็เกิดขึ้นในขอบเขตที่จำกัด ไม่ได้มีความรุนแรงจนส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพความมั่นคงของภูมิภาคในภาพรวม แต่เมื่อหลังจากที่ประเทศต่าง ๆ เริ่มสร้างเสริมศักยภาพในการป้องกัน ด้วยการเพิ่มงบประมาณให้กับกองทัพ และประจำการอาวุธยุทโธปกรณ์ที่ทันสมัยจำนวนมาก ทั้งจากการได้รับการสนับสนุน หรือจากการจัดหาเอง เพื่อตอบโต้การขยายอำนาจทางการทหารของจีน ย่อมทำให้ดุลอำนาจทางการทหารในภูมิภาคมีการเปลี่ยนแปลง และส่งผลกระทบต่อทางจิตวิทยาต่อประเทศข้างเคียง เกิด ความหวาดระแวงถึงเจตนาารมณ์ในการเสริมสร้างขีดความสามารถของกองทัพก่อให้เกิดสภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง (The Security Dilemma) ที่นำมาซึ่งกระแสการนำเข้าอาวุธยุทโธปกรณ์และการสร้างเสริมแสนยานุภาพของกองทัพในภูมิภาค

อย่างไรก็ตาม ในอดีตประเทศที่ดำเนินนโยบายตอบรับเพื่อแสวงหาผลประโยชน์จากการขยายอำนาจทางการทหารของจีนนั้น มักเป็นประเทศที่ไม่มีข้อพิพาทกับจีน ซึ่งแตกต่างจากปัจจุบันที่ทุกประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ต่างมีนโยบายในการดำเนินความสัมพันธ์ทางการทหารกับกองทัพจีนทั้งหมด แม้แต่ประเทศคู่พิพาทกรณีทะเลจีนใต้ อย่างมาเลเซีย เวียดนาม หรือฟิลิปปินส์ ที่นับวันยังมีแนวโน้มจะกระชับความสัมพันธ์กับจีนมากขึ้น ซึ่งเป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงนโยบายของผู้นำประเทศ ทั้งนี้ การที่ทุกประเทศต่างเปิดรับนโยบาย

การทูตทางทหารของจีนนั้น เป็นเพราะปัจจุบันประเทศเหล่านี้ไม่อาจดำเนินนโยบายเพียงด้านเดียว หรือ หลีกเลี่ยงการเข้าเป็นส่วนหนึ่งของความร่วมมือ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาประเทศได้ การดำเนินนโยบายในรูปแบบ “แสวงจุดร่วม สงวนจุดต่าง” จึงเป็นสิ่งที่ประเทศเหล่านี้ยึดและนำไปปฏิบัติ ซึ่งแม้ว่าทุกประเทศจะเลือกดำเนินความสัมพันธ์กับกองทัพจีนเหมือนกัน แต่ยังคงมีข้อแตกต่างในส่วนของระดับความสัมพันธ์ที่จะขึ้นอยู่กับผลประโยชน์ร่วมกันระหว่างทั้งสองประเทศ

อีกทั้งการขยายอิทธิพลทางทหารของจีน ก็ไม่ใช่เพียงปัจจัยเดียว ที่ทำให้เกิดกระแสการสะสมอาวุธ และการเสริมสร้างแสนยานุภาพของกองทัพในภูมิภาค โดยในการพิจารณาที่ ปัจจัยภายในประเทศ เช่น สถานการณ์ ความมั่นคง ปัญหาความไม่สงบภายใน การพัฒนาทางเศรษฐกิจหรือความเหมาะสมตามห่วงอายุการใช้งานของ ยุทโธปกรณ์ ก็ควรนำมาพิจารณาเป็นหนึ่งในสาเหตุที่ทำให้เกิดกระแสการสะสมอาวุธ และการเสริมสร้างแสนยานุภาพของกองทัพในภูมิภาคด้วย

ทั้งนี้ ผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมด้านความมั่นคงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ นับว่าเป็นเพียงบรรยากาศภายในภูมิภาคที่จะเกิดขึ้นเป็นห่วงๆ โดยมีสาเหตุมาจากความขัดแย้งกรณีพิพาททะเลจีนใต้ ซึ่งแม้จะมีแนวโน้มไปในทิศทางที่ดีขึ้นจากความตั้งใจในการบรรลุการจัดทำประมวลการปฏิบัติในทะเลจีนใต้ (Code of Conduct-CoC) ระหว่างอาเซียนกับจีน แต่จีนก็ยังคงดำเนินการทางทหารในสิ่งที่สร้างความไม่พอใจให้แก่อีกฝ่าย ซึ่งความไม่พอใจซึ่งกันและกันนี้ ไม่ได้นำไปสู่การใช้กำลังทางทหาร ความตึงเครียดที่เกิดขึ้นจึงเป็นเพียงบรรยากาศภายในภูมิภาคเท่านั้น นอกจากนี้ยังสะท้อนให้เห็นว่า การเสริมสร้างแสนยานุภาพกองทัพของประเทศในภูมิภาคไม่ได้เป็นไปเพื่อสู้รบกับจีน เนื่องจากทุกฝ่ายยังมีผลประโยชน์ที่จำเป็นต้องพึ่งพากันและกัน อยู่มาก โดยเฉพาะเรื่องการค้าการลงทุนและความร่วมมือระหว่างกองทัพทำให้การตัดสินใจที่จะเผชิญหน้าทางทหารเป็นไปได้ยากขึ้น กระแสที่เกิดขึ้นนี้ จึงอาจเป็นไปเพื่อการป้องกันตนเองจากความไม่แน่นอนที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคต และเพื่อรักษาผลประโยชน์ของชาติ และยังเป็นการแสดงให้เห็นถึงความเข้มแข็งของกองทัพ เพื่อเพิ่มอำนาจในการต่อรองทางการเมือง อย่างไรก็ตาม การเสริมสร้างแสนยานุภาพของกองทัพนี้ยังคงถือเป็นการเพิ่มความเสี่ยงในการเกิดสภาวะหวาดระแวงด้านความมั่นคง และเพิ่มโอกาสในการใช้อาวุธระหว่างประเทศในภูมิภาคด้วยกัน หากมีความขัดแย้งที่รุนแรงเกิดขึ้น ซึ่งจะส่งผลให้สันติภาพและเสถียรภาพความมั่นคงที่ประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคพยายามสร้างร่วมมือ เพื่อดำรงไว้ยาวนานนับทศวรรษต้องสั่นคลอน

ดังนั้น เพื่อเป็นการเสริมสร้างความไว้วางใจ และเพื่อหลีกเลี่ยงความหวาดระแวงต่อกัน องค์การอาเซียนจึงควรพิจารณาผลักดันให้มีความร่วมมือด้านการทหารร่วมกัน อาทิ การจัดตั้งกองกำลังสันติภาพในนามของภูมิภาคอย่างเป็นทางการ โดยในห้วงแรกอาจปฏิบัติภารกิจที่ไม่ใช่ด้านการทหาร เช่น การช่วยเหลือและบรรเทาภัยพิบัติ หรือสนับสนุนภารกิจรักษาสันติภาพของสหประชาชาติโดยหน่วยนี้จะถือเป็นสัญลักษณ์ของความร่วมมือด้านความมั่นคงของภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ และจะเป็นเครื่องมือต่อรองกับชาติมหาอำนาจที่ขยายอิทธิพลทางทหารเข้ามาสู่ภูมิภาคได้อีกทางหนึ่ง สำหรับไทยควรยึดถือแนวทางการปฏิบัติที่ชาญฉลาด รอบคอบ มีความคล่องตัว และยึดหลักผลประโยชน์ของส่วนรวมมาเป็นแนวทางในการดำเนินการ โดยไทยมีจุดแข็งจากการที่ไม่เป็นคู่ขัดแย้งกับประเทศใด และยังคงดำเนินนโยบายที่เป็นมิตรกับทุกประเทศ โดยเฉพาะประเทศมหาอำนาจทั้งสหรัฐฯ และจีน ซึ่งไทยสามารถใช้จุดแข็งนี้ในการดำเนินการที่จะทำให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศอย่างสูงสุดได้

อย่างไรก็ตาม อิทธิพลที่เพิ่มขึ้นของจีนในห้วงศตวรรษที่ ๒๑กำลังนำไปสู่กระแสต่อต้านจีนของประชาชนในบางประเทศ จำเป็นที่ไทยจะต้องมีความระมัดระวัง และความรอบคอบในการดำเนินท่าที เพื่อไม่ให้กระทบต่อความสัมพันธ์กับทุกฝ่าย ทั้งนี้ การที่จีนมีนโยบายให้การสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้าน โดยเฉพาะประเทศรอบบ้านของไทย อาทิ กัมพูชา สปป.ลาว และเมียนมา อาจส่งผลกระทบต่อไทยซึ่งเป็นประเทศที่ตั้งอยู่ตรงกลางระหว่างประเทศที่ได้รับการสนับสนุนจากจีน โดยการสนับสนุนนี้ย่อมทำให้เกิดความไม่เท่าเทียมทางดุลอำนาจทางการทหาร และอาจส่งผลกระทบต่อเสถียรภาพ และความมั่นคงของไทยได้ในอนาคต นอกจากนี้หากในกรณีเกิดข้อพิพาทระหว่างไทยกับประเทศเพื่อนบ้าน อาจมีความเป็นไปได้ว่าฝ่ายตรงข้ามอาจได้รับการสนับสนุนจากจีน เนื่องจากหากลำดับความสำคัญของปัจจัยต่าง ๆ ที่จะส่งผลให้จีนต้องเลือกสนับสนุนแล้ว ผลประโยชน์ทางด้านพลังงานที่จีนต้องการจากประเทศเหล่านี้ เพื่อนำมาตอบสนองความต้องการของประชาชนภายในประเทศ ประกอบกับผลประโยชน์ด้านการคมนาคมขนส่งและโครงการพัฒนาระหว่างประเทศจำนวนมาก จึงอาจส่งผลให้จีนเลือกที่จะสนับสนุนประเทศเพื่อนบ้านที่ตนจะสามารถได้ผลประโยชน์มากกว่าไทย ส่งผลให้ไทยเสียเปรียบ และตกอยู่ในสถานะด้อยกว่าประเทศเพื่อนบ้านในกรณีดังกล่าว
